

WOJCIECH RYBIŃSKI ¹
MICHAŁ STARZYCKI ²
ELŻBIETA STARZYCKA-KORBAS ²
JAN BOCIANOWSKI ³

¹ Instytut Genetyki Roślin PAN w Poznaniu,

² Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Oddział Roślin Oleistych w Poznaniu,

³ Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu.

wryb@igr.poznan.pl

Rodzaj *Lathyrus* — ocena i charakterystyka na podstawie wybranych gatunków i obiektów kolekcyjnych*

Genus *Lathyrus* — estimation and characterization using the chosen species and collected accessions

Biorąc pod uwagę zachodzące zmiany klimatyczne i priorytetowe znaczenie w tym kontekście odporności roślin na stresy abiotyczne, w ostatnim czasie coraz większego znaczenia nabierają prace badawcze nad niedocenianymi i marginalnymi gatunkami roślin. Należą do nich gatunki z rodzaju *Lathyrus*. Rodzaj ten jest bardzo rozległy, z 187 gatunkami obecnymi zarówno na terenie Starego — jak i Nowego Świata. Należy on do rodziny *Leguminosae* (= *Fabaceae*) podrodziny *Papilionoidae* i plemienia *Vicieae*. Innymi ważnymi gatunkami są: *L. cicera*, *L. clymenum* i *L. ochrus* wykorzystywanymi do produkcji nasion jak i zielonki, *L. tingitanus*, *L. latifolius* i *L. sylvestris* użytkowane w formie zielonki lub siana w żywieniu zwierząt oraz *L. odoratus* jako roślina ozdobna. W ramach programu wieloletniego koordynowanego przez Krajowe Centrum Roślinnych Zasobów Genowych – IHAR Radzików prowadzona jest kolekcja marginalnych roślin strączkowych obejmująca między innymi obiekty z rodzajów: *Vicia*, *Cicer*, *Lens* i *Lathyrus*. Pod względem ilościowym dominującymi są obiekty z rodzaju *Lathyrus*, z jego głównym przedstawicielem – lędzwanem siewnym. Florę Polski reprezentuje 15 gatunków z tego rodzaju spośród których, rolniczo użytkowany jest obecnie lędzwan siewny. Mimo marginalnego znaczenia lędzwanu siewnego w krajowym rolnictwie,

* Prace zostały wykonane w ramach programu wieloletniego „Tworzenie naukowych podstaw postępu biologicznego i ochrona roślinnych zasobów genowych źródłem innowacji wsparcia zrównoważonego rolnictwa oraz bezpieczeństwa żywnościowego kraju” koordynowanego przez IHAR-PIB a finansowanego przez MRiRW.

obecnego na ziemiach Podlasia i przyległych regionów od ponad 200 lat, ostatnio obserwuje się wzrost zainteresowania jego uprawą, co ma niewątpliwie związek z wyjątkową tolerancją łądzwianu na rodzaj gleb i stesy abiotyczne, głównie z odpornością na choroby i szkodniki, a zwłaszcza na suszę. W prowadzonych zbiorach kolekcyjnych w rodzaju *Lathyrus* liczną paletę obiektów łądzwianu siewnego uzupełniają zdecydowanie bardziej marginalne w aspekcie rolniczym gatunki, spośród których dominują obiekty kolekcyjne łądzwianu czerwonego (*Lathyrus cicera* L.), afrykańskiego (*Lathyrus tingitanus* L.) oraz mniej znane w kraju: *L. clymenum*, *L. ochrus*, *L. hirsutus* i *L. aphaca*. Wybrane obiekty kolekcyjne wymienionych gatunków, o zróżnicowanym pochodzeniu geograficznym, posłużyły do ich charakterystyki zarówno pod względem botanicznym, morfologicznym i użytkowym (rolniczym) jak również jakościowym w oparciu o analizy chemiczne nasion w odniesieniu do takich cech jak zawartość białka, tłuszczu i profil kwasów tłuszczowych, ze szczególnym uwzględnieniem wielonienasyconych kwasów tłuszczowych jak: omega-3 i omega-6. Przeprowadzone obserwacje z waloryzacją cech użytkowych włącznie, wykazały wysoki poziom bioróżnorodności cech zarówno między obiektami w obrębie każdego z gatunków ale także wyraźną odrębność genetyczną między ocenianymi gatunkami, która z kolei przekłada się w praktyce na znaczne trudności lub niemożność uzyskania mieszańców międzygatunkowych. Z kolei analizy składu chemicznego nasion pozwoliły wyodrębnić gatunki i obiekty wysokobiałkowe i wysokotłuszczowe, a także o zbalansowanym z żywieniowego punktu widzenia profilu kwasów tłuszczowych.